

Gintarė ADOMAITYTĖ
Ignalina

SAPNAS, KURIS NIEKADA NEPRAŽUS

Vilniuje įpratau apsigyventi viešbutyje netoli turgaus. Mano namai buvo Aukštaitijoje, o sesers – pajūryje. Skirdavau jai pasimatymus sostinėje, bet ji nė už ką nenorėjo gyventi ten, kur aš. Skveras, kurį matydavau per viešbučio balkoną, seserį nervino. Jai atrodė, kad ten per daug benamių ir kitų, jos nuomone, keistų asmenų. Ko gero, ji buvo teisi, o aš – ne. Ir vis tiek skirdavau jai pasimatymus prie paminklo dviem seserims, rašiusioms vienu slapyvardžiu – Lazdynų Pelėda.

– Klaida, – man sakydavo sesuo. – Tai dar viena tavo klaida. Nuolat pasirenki netinkamas vietas. Tu jau atleisk, bet šiame skvere privemta ir ne tik. Čia net pavojinga.

Mudvi buvome kaip ruduo ir pavasaris, kaip vanduo ir dykuma, kaip dangus ir žemė.

Jūs net neįsivaizduojate, kaip dažnai tūnodavau skvere prie paminklo seserims rašytojoms. Skaitydavau jų knygas nušiurusiais viršeliais. Jas rasdavau miestelio bibliotekoje arba Vilniaus bibliotekose niekam nereikalingų knygų lentynose. Kai kurios buvo išplėšytais lapais, aplaistytos kava ar vynu. Ir gerai, kad aplaistytos. Skaity žmonės tas knygas, bent jau skaitė – guosdavausi aš, nes mano seseriai atrodė, kad švaistau laiką niekam. Juk tiek visko modernaus parašyta, o man, moteriai iš mažo miestelio, tai visiškai nerūpi.

Kartą kitą praeiviai pasidomėjo, ką aš skvere skaitau, kai kurie net klausė kodėl. Gal toks mano darbas – skaityti senas knygas? O gal man stinga pinigų naujoms knygoms?

Sesuo atkaukšėdavo į mudviejų pasimatymus aukštakulniais, atsainiai nudelbdavo mano išklaipytus batus. O juk kartais, kai skaudžiai geldavo traukinyje pavargusias kojas, avėdavau net ne batus, o kroskus. Pasak sesers, atrodžiau kaip valkata. Kaip asmuo, kuriam būti tikra moterimi visai nerūpi. Kai jos teiraudavausi, gal gėdinasi būti šalia, ji atšaudavo:

– Man nesvarbu, kas šalia manęs. Man svarbu, kaip atrodo aš.

Žinojau – ir jai gelia kojas. Juk sirgome tomis pačiomis ligomis. Bet ji mokėjo kentėti. Visai kaip Anderseno undinė, šokusi mylimajam nepaisydama skausmo.

Sesers drabužiai atitiko mados ritmą, ką ten ritmą – mada valdė mano seserį, ir ne tik mada. Ji pati gamindavosi papuošalus, karoliukais nubarstydamo suknius, supdavosi blizgančiomis skraistėmis, o jas, kaip suprantate, išsisiuvinėdavo pati. Ji laikė save grafaite ar bent bajore. Tūkstančius valandų praleido archyvuose, kol pagaliau įrodė: taip, tikrai, mūsų giminė turi mėlyno kraujo. Aš ieškodavau drabužių skudurynuose – kitaip tų krautuvėlių nepavadinsi. Sesuo bardavo:

– Tu ką, ir vėl apsiskudurinai? Iš kur žinai, gal tas švarkas nuvilktas nuo lavono?

Tylėdavau. Kaip visada, išbarta sesers. Nedrįsdavau pasakyti, kad kiekvienas drabužis, rastas skuduryne, turi savo istoriją. Prekystalyje, liedsama tą sesers pažemintą švarką, jau žinojau: prieš keletą metų ji įsigijo įnoringa ponija, bet nė karto neapsivilko. Padovanojo namų tvarkytojai, o tai švarkas pasirodė per siauras. Tvarkytojos dukra kartą kitą švarku pasipuikavo universitete, bet pasijuto kaip senė, jos bendraamžės tokių švarkų vengė. Štai kaip tas drabužis pateko į labdarą,

keliavo iš Nyderlandų į Lietuvą, į mano mažą miestelį, į mano rankas. Jis dvelkė prakilniais poniutės kvėpalais, namų šeiminkės naudotais prieskoniais ir jos dukters rūkyta žole.

Kvapams buvau itin jautri. Labiausiai man patiko sesers kvapas. Ji visą gyvenimą dirbo vaistinėje, nuo jos trenkė valerijonais. Kai tik kildavo noras ginčytis, įkvėpdavau tų ore tvyrančių valerijonų. Ir nurimdavau.

Neįsivaizduoju, kuo galėjau kvėpėti aš. Tikriausiai paprasčiausiu muilu, pigiais šampūnais. Gal dar prakaitu, išlietu mano laikraštėlio redakcijoje. Kadaisė svajojau tapti rašytoja, bet viskas, ką siūsdavau į didelių leidinių redakcijas ar leidyklas, sulaukdavo vienodo atsakymo: sentimentalu.

Ir tikrai. Skendėjau sentimentuose – mediniams dvareliams, gėlynams šalia mano miestelio daugiabučių, upokšniams, trykštantiems šaltiniais netolimame miške, mano metus skaičiuojančioms gegutėms. Tą pavasarį ji sukukavo tik du kartus. Kuku. Kuku. Ir viskas. Maniau, kad man. Nutiko kitaip. Gegutė paviliojo ne mane.

Prie sesers urnos skaičiau vieną iš savo eilėraščių. Apie šermukšnius ir erškėčiais nuklotą žemišką kelią, nors ką čia slėpti – bandžiau rašyti apie valerijonus. Nepavyko, valerijonai liko tarp eilučių, o gal parašėse. Bet tai buvo vienas iš nedaugelio kartų, kai susirinkę žmonės manęs iš klausė, net nubraukė ašarą.

– Kas neš urną? – griežtai paklausė laidojimo namų darbuotojas.

Sesers kolegės nejaukiai žvalgėsi, giminės vyrai bandė stotis ir tiesti virpančias nuo senatvės rankas, bet spėjau juos aplenkti.

– Aš.

Ir susiliejo tą akimirką vanduo ir dykuma, susivienijo ruduo ir pavasaris, susimaišė dangus ir žemė, ir pražuvo kaip sapnas mūsų nevykę pokalbiai, reti susitikimai, abipusė panika, persmelkta bendro kraujo jausmo. Ir atgimė šeimos pasakojimai, beveik legendos, kaip mano sesuo apsigovė, būdama trejų metų. Juk žinojo, kad kūdikiai perkami, norėjo už mane susimokėti pati. Kaip neleidavo kiemo vaikams prieiti prie mano vežimėlio – buvau jos, vien tik jos. Gerokai vėliau, jau studijų metais, kai susipykusi su tėvais atsisakiau sėsti prie bendro stalo, tamsų vakarą ji man atnešė lėkštę sumuštinių ir didžiausią, kokį tik rado, puodelį juodos arbatos, sėdėjo šalia, kol valgiau, džiugiai stebėdama kiekvieną mano kąsnį.

Prie kapo duobės negirdėjau, ką pasakoja sesers kolegės. Bandžiau prisiminti, dėl ko pykai su tėvais tą vakarą. Atrodo, dėl meno. Mano tėvas, dailės mokytojas, net nenorėjo klausyti, ko prisigraibiau Vilniuje – visokių ten hepeningų, perfomansų, akcijų. Jam rūpėjo klasika, naivūs jo tapyti peizažai, kuriuose tarp medžių guotų matyti Žemaitijos dvarelių likučiai. Mama tik skėščiojo rankomis. Ji niekada net nemanė baigti kokių nors mokslų, ji dirbo mūsų motina – namų šeimininke.

Per farmacininkų surengtas prakilnias šermenis išgėriau brendžio, bet valgyti nenorėjau. Rūpėjo grįžti namo, prisikrauti lėkštę sumuštinių – tik duona, sviestas ir sūris. Ir pats didžiausias puodelis juodos arbatos.

Ilgokai nesilankiau Vilniuje, buvau primiršusi įprastą viešbutį. Aš nedirbau laikraštyje, aš jame tiesiog ariau, bandydama garbingai sulaukti jo galo – tos dienos, kai pagaliau tapsiu pensininke ir visiems laikams užversiu redakcijos duris. Visi kiti bendradarbiai jau senokai susirado kur kas dosnesnes ir labiau patikimas tarnybas. Laikraštį leidau viena, pripildydama jį keisčiausiais tekstais, net horoskopais, kurių pranašystes sumanydavau pati.

Iš pajūrio į Aukštaitiją parsigabenau sesers biblioteką. Kuo tvarkingiausią, sakytum, neskaitytą. O juk žinau, kad ji skaitė, bet nuo mažens buvo iš tų žmonių, kurių rankose knygos, sąsiuviniai tik švarėja. Mano lentynose susirikiavo Nobelio premijos laureatai ir skandinavų detektyvai. Sesers aukso fondas, kiek prasingas, tiek nuobodus, niūriomis naktimis padėjęs man užmigti.

Pirmąją pensijos dieną ir vėl išvažiavau į Vilnių, į tą patį viešbutį, pavadintą keisčiausiu vardu: *Santa Liučija*. Jo šeimininkas Jonas kartais prisistatydavo Janu, sklandžiai kalbėjo tai lenkų, tai lietuvių, tai gudų kalbomis, o sulaukęs jam pažįstamų svečių, aukštu tenoru uždainuodavo: Santa Liučijaaaa.

Maniau, kad neatpažins manęs, juk *Liučijos* nelankiau net keletą metų. Atpažino, bet nedainavo. Niūriai nudelbė akimis ir paklausė:

– O ką, miela ponia, nebijote čia gyventi? Gal nežinote, kad po viešbutį klaidžioja šmėklos?

To nežinojau. Jis kyštelėjo man menką laikraštėlį, bakstelėjo pirštu į antraštę: *Santa Liučija: viešbutis, kuriame vaidenasi.*

Jonas Janas pasakojo, kad naktimis viešbutyje girdėti keisti garsai. Lyg kažkas ūbauja, lyg rauda, lyg barasi.

– Bankrotas, miela ponia, bankrotas. Ką, nebijote?

Bijojau. Bet viešbutis kainavo neapsakomai pigiai, o ir sentimentai šalia esančiam skverui išliko stiprūs.

Tą dieną klajojau po Vilnių. Galėčiau sakyti, kad ėjau be kelio, be takelio, bet juk ne. Žinojau, kas man rūpi labiausiai. Tas viešbutis, kuriame mėgo apsistoti mano sesuo – ji ten apsigyvendavo dėl saunų, masažo, baseino. Tas baseinas turėjo kuo atviriausius langus. Galėjau matyti visus, jame besimaudančius. Stovėjau, žiūrėjau, tikėjau, kad ilginiui iš chloruotų vandenių išnirs mano sesuo – kadaise ji plaukiojo kaip undinė. Temo. Viešbučio apsaugininkas paprašė, kad atsitraukčiau.

– Iš kur man žinoti, ko čia stovite. Gal jūs kokia teroristė.

Iki savojo viešbučio vilkausi ilgai, o pagaliau parsivilkusi miegojau be sapno. Šmėklos manęs nelankė. Retsykiais gal ir girdėjau ūbavimą, bet neturėjau jėgų rūpintis, kas ten vaitoja ir ko.

O ankstų rytą pamačiau smagų Joną Janą ir pagaliau išgirdau jo tenorą: Santa Liučijaaa. Jis man atsuko kompiuterio ekraną, pilną žinučių ir komentarų: Vilniaus mieste, pačioje jo širdyje, apsigyveno pelėda. Kai kurie gamtininkai įtarė, kad pelėdų yra net dvi, kiti tuo abejojo.

Norėjau namo. Į savo miestelį. Į namus, kuriuose niekas nelaukia. Tik knygos ir mano tėvo tapyti peizažai iš vienintelio jo plenero Žemaitijoje, dar jeronimai, žaliuojantys ant visų palangių. Pakeliui į stotį neatlaikiau. Sakiau sau: pasėdėsiu prie seserų paminklo, bet tik minutę, gal dvi.

Sėdėjau ilgiau. Kol išgirdau traukinio kauksmą, kol supratau – esu laisva kaip vėjas. Kodėl gi nepakeliavus toliau? Iki Žemaitijos? Ir pamačiau, kaip viena seserų man mirktelėjo, net šyptelėjo.

Nežinau katra – Marija ar Sofija. O gal abi.

– Tai buvo tik saulės ir šešėlių žaismas, - sakytų mano sesuo.

– Bet žaismas – koks žaismas! – atšaučiau aš, uosdama Vilniaus liepų kvapą, šiek tiek sumišusį su valerijonais
